

URZĄD STATYSTYCZNY
W BYDGOSZCZY

KOBIETY

W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM
W 2013 R.

MAŁŻEŃSTWA, SEPARACJE, ROZWODY

<http://bydgoszcz.stat.gov.pl>

OPRACOWANIA SYGNALNE

Bydgoszcz, czerwiec 2014 r.

Niniejsze opracowanie stanowi analizę porównawczą zawartych małżeństw oraz orzeczonych separacji i rozwodów, w podziale na miasta i tereny wiejskie, według wieku i wykształcenia kobiet w województwie kujawsko-pomorskim w 2013 r. w odniesieniu do 2004 r.

Źródłem informacji o małżeństwach jest dla GUS sprawozdawczość urzędów stanu cywilnego w postaci formularzy statystycznych "Karta statystyczna zawarcia małżeństwa".

Źródłem informacji o separacjach i rozwodach jest dla GUS sprawozdawczość sądów powszechnych w postaci formularzy statystycznych "Karta statystyczna dotycząca prawomocnego orzeczenia/zniesienia separacji" oraz "Karta statystyczna dotycząca prawomocnego orzeczenia rozwodu".

Dane dotyczące wieku kobiet w części przedstawiającej separacje i rozwody dotyczą wieku kobiet w momencie orzeczenia separacji lub rozwodu.

W opracowaniu przez **miasta** rozumie się jednostki podziału terytorialnego kraju, którym aktem prawnym nadano status miasta. W myśl obowiązujących przepisów są to miasta na prawach powiatu, pozostałe gminy miejskie oraz części miejskie gmin miejsko-wiejskich. **Tereny wiejskie** stanowią obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich wraz z gminami wiejskimi.

Małżeństwo – związek między dwiema osobami płci odmiennej pociągający za sobą pewne wzajemne prawa i obowiązki, ustalone w przepisach prawnych i zwyczajach. Bieżąca sprawozdawczość statystyczna obejmuje wyłącznie małżeństwa zawarte formalnie w świetle obowiązujących przepisów prawnych. Zgodnie z kodeksem rodzinnym i opiekuńczym nie może zawrzeć małżeństwa osoba niemająca ukończonych 18 lat. Jednakże z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła **16 lat**, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny.

Separacja – uchylenie wspólnoty małżeńskiej bez prawa wstępowania w nowy związek małżeński przez którąkolwiek ze stron. Orzeczenia o separacji dokonuje odpowiedni sąd w formie przypisanej prawem. W odróżnieniu od rozwodu - separacja nie ma charakteru ostatecznego rozwiązania małżeństwa; w zasadzie powoduje takie skutki, jak orzeczenie rozwodu, ale rozwodem nie jest. Na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka zniesienie separacji.

Rozwód – rozwiązanie związku małżeńskiego przez odpowiedni sąd w formie określonej prawem.

Współczynnik małżeństw – stosunek liczby zawartych małżeństw w danym okresie (zazwyczaj roku) do liczby ludności w połowie okresu.

Współczynnik rozwodów – stosunek liczby zawartych rozwodów w danym okresie (zazwyczaj roku) do liczby ludności w połowie okresu.

Mediana wieku (wiek środkowy) – wskazuje przeciętny wiek osób w danej zbiorowości. Wartość mediany wyznacza granicę wieku, którą połowa osób w danej zbiorowości już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Iloraz lokalizacji - jest miarą stopnia koncentracji zjawiska w jednostkach przestrzennych niższego rzędu w jednostce wyższego rzędu.

Według stanu na 31 XII 2013 r. w województwie kujawsko-pomorskim **zamieszkiwało 1078,3 tys. kobiet**; stanowiły one 51,5% populacji. W stosunku do 2004 r. liczba kobiet w województwie nieznacznie wzrosła (o 0,8%), przy czym ich udział w ogólnej liczbie ludności spadł (o 0,2 p. proc). Pań w wieku 16 lat i więcej, czyli kobiet uprawnionych do zawierania związków małżeńskich, w analizowanym roku było

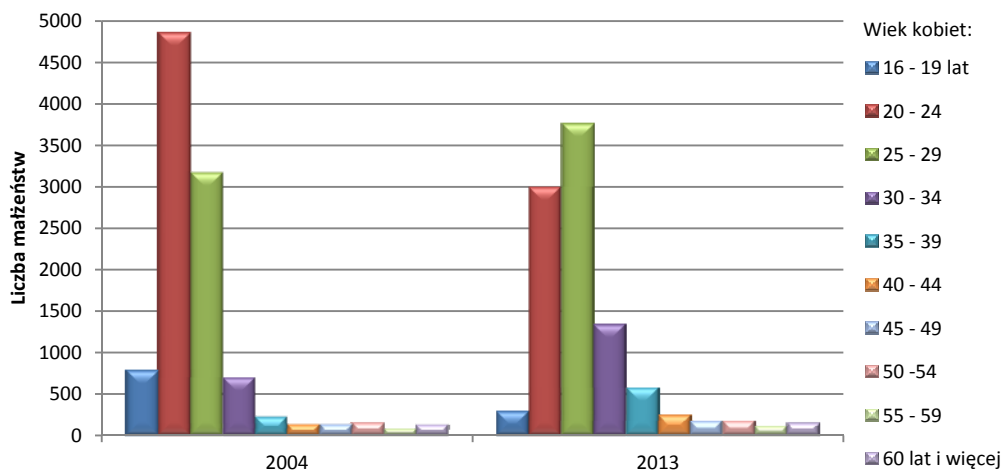

912,7 tys. (o 3,9% więcej niż w 2004 r.). W 2013 r., podobnie jak w 2004 r. ponad połowa kobiet w tym wieku (2004 r. – 64,7%, 2013 r. – 62,6%) mieszkała w miastach. W stosunku do 2004 r. liczba kobiet uprawnionych do zawierania związków małżeńskich wzrosła zarówno w miastach (o 0,5%), jak i na terenach wiejskich (o 10,1%).

W 2013 r. w województwie kujawsko-pomorskim zawarto 9814 **małżeństw**. W stosunku do 2004 r., mimo wzrostu liczby kobiet w wieku 16 lat i więcej, nastąpił spadek liczby zawieranych związków małżeńskich o 5,2%. Spadek zawieranych małżeństw zanotowano zarówno w miastach (o 8,4%) jak i na terenach wiejskich (o 0,5%).

Z analizy liczby małżeństw zawieranych przez kobiety wynika, że ich zwyczajnie ślubne ulegają ciągłym zmianom. Dotyczy to przede wszystkim **wieku**, w którym zawierają one związek małżeński. W 2013 r. wiek środkowy zawierania małżeństw przez kobiety wynosił 27 lat, tj. o 2 lata więcej niż w 2004 r. Kobiety decydują się na ślub coraz później. W 2013 r. najwięcej małżeństw zawarły kobiety w wieku 25–29 lat, zaś dziesięć lat wcześniej – kobiety w wieku 20–24 lata. W 2013 r. w stosunku do 2004 r. zmalał udział małżeństw zawieranych przez kobiety między 20 a 24 rokiem życia (o 16,4 p. proc.) oraz w wieku 16–19 lat (o 4,6 p. proc.) w strukturze zawieranych małżeństw. Natomiast największy relatywny wzrost zanotowano wśród kobiet między 25 a 39 rokiem życia.

Małżeństwa według grup wieku kobiet

Zmiany wieku wstępowania w związek małżeński dotyczą w podobnym zakresie kobiet mieszkających w mieście, jak i na terenach wiejskich. W ciągu ostatniej dekady mediana wieku kobiet wstępujących w związek małżeński wzrosła z 25 do 28 lat w miastach i z 24 do 26 lat na terenach wiejskich. W 2013 r. w stosunku do 2004 r. zanotowano spadek udziału zawieranych małżeństw przez kobiety w wieku 20–24 lata (o 17,9 p. proc. w miastach i 14,8 p. proc. na terenach wiejskich) i wzrost udziału zawieranych małżeństw przez kobiety w wieku 25–29 lat (o 6,2 p. proc. w miastach i 10,2 p. proc. na terenach wiejskich).

Z analizy liczby zawieranych małżeństw pod względem poziomu wykształcenia kobiet wynika, że najwięcej małżeństw notowano wśród kobiet z wykształceniem średnim (37,0% w 2013 r. i 41,9% w 2004 r.) i wyższym (42,6% w 2013 r. i 25,8% w 2004 r.). W 2013 r. w stosunku do 2004 r. zwiększenie się udziału w strukturze zawieranych małżeństw, nastąpiły w grupach kobiet legitymujących się wykształceniem gimnazjalnym i wyższym. Dane te są jednak nieporównywalne ze względu na zmiany w systemie oświaty i szkolnictwa wyższego. Wprowadzenie reformy oświaty w 1999 r. spowodowało, że liczba absolwentek gimnazjów w 2004 r. nie obejmowała jeszcze pełnej zbiorowości. Analogicznie, po wprowadzeniu tzw. systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym zwiększyła się liczba absolwentów studiów wyższych ze

względu na wprowadzenie studiów I stopnia. W pozostałych grupach liczba małżeństw spadła, przy czym największe spadki zanotowano wśród kobiet z najniższym poziomem wykształcenia.

W miastach województwa kujawsko-pomorskiego zarówno w 2013 r., jak i dziesięć lat wcześniej w związek małżeński wstępowały głównie kobiety legitymujące się wykształceniem wyższym i średnim (stanowiły one w 2013 r. 82,8% a w 2004 r. 74,0% wszystkich małżeństw). Na terenach wiejskich na przełomie dziesięciu lat sytuacja uległa zmianie – obecnie 75,4% kobiet wychodzących za mąż ma wykształcenie średnie i wyższe. W 2004 r. większość pań (70,4%) legitymowała się wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym.

Separacja to instytucja prawa rodzinnego wprowadzona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 21 maja 1999 r., po blisko 50 letniej nieobecności. Jej celem jest chęć prawodawcy wyjścia naprzeciw oczekiwaniom osób, które ze względów ideologicznych nie dopuszczają możliwości rozwiązania małżeństwa wskutek rozvodu, a jednocześnie nie chcą trwać w nieudanym związku małżeńskim. Osoby separowane bowiem, w przeciwieństwie do osób rozwiedzionych, nie mają prawa do wstąpienia w kolejny związek małżeński. Z uwagi na to, iż większość działających w Polsce kościołów i związków wyznaniowych uznaje prawo państwa do rozwiązywania małżeństwa, instytucja separacji dotyczy przede wszystkim osób wyznania katolickiego¹. W województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r. katolicy stanowią ponad 90% populacji, ale w ostatniej dekadzie nastąpił spadek liczby orzeczonych separacji o 66,7%. W 2013 r. orzeczono ich 154, z czego 76,6% z nich złożono z powództwa żony. Obecnie separacja jest zjawiskiem nawiązującym do struktury zamieszkania ludności (w 2013 r. w miastach orzeczono 67,5% separacji, na terenach wiejskich 32,5%), choć jeszcze w 2004 r. w większym stopniu wykorzystywali ją mieszkańcy miast. Iloraz lokalizacji wyrażający relację udziału separacji w miastach do udziału ludności zamieszkujących w miastach wynosił w 2004 r. 1,3, a w 2013 r. – 1,1. Wynika z tego, że w analizowanym okresie spadek orzeczonych separacji w miastach był o 23,7 p. proc. większy niż na terenach wiejskich, a liczba kobiet zamieszkujących miasta nie zmieniła się zasadniczo.

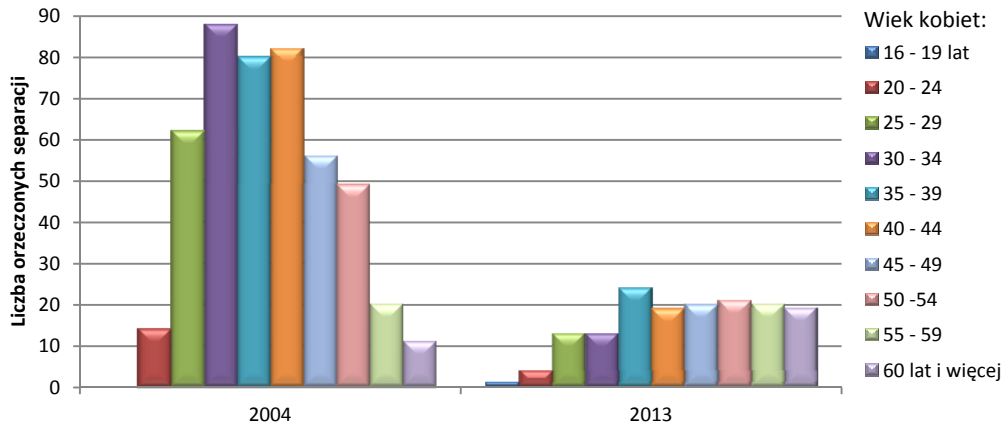
Z analizy orzeczonych separacji pod względem **wieku** kobiet wynika, iż na tę formę porządkowania relacji małżeńskich decydują się coraz częściej kobiety bardziej dojrzałe. Wiek środkowy kobiet wobec których orzeczono separacje wzrósł z 39 lat w 2004 r. do 46 lat w 2013 r. O ile w 2004 r. najwięcej separa-

¹ Szukalski P. (2004) "Separacje w Polsce", w: Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie polskim. (Warzywoda-Kruszyńska W., Szukalski P. red.) Łódź: Wyd. UŁ, s. 75-81.

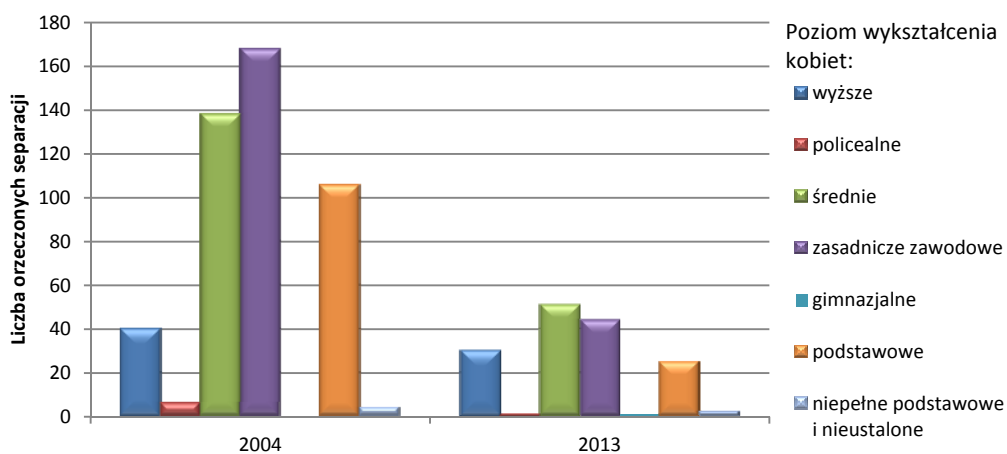
cji orzeczono w grupach wiekowych 30–34 lata (19,0%), 35–39 lat (17,3%) oraz 40–44 lata (17,7%), to w 2013 r. z uchylecia wspólnoty małżeńskiej bez prawa wstępowania w nowy związek małżeński niemal w jednakowym stopniu korzystały kobiety we wszystkich grupach wiekowych powyżej 35 roku życia.

Separacje orzeczone według grup wieku kobiet

W analizowanym okresie w miastach upowszechniły się separacje zwłaszcza wśród kobiet powyżej 50 roku życia. Relatywnie największy ich wzrost zanotowano w grupach kobiet w wieku 55–59 lat (o 12,5 p. proc.) oraz 60 lat i więcej (o 12,4 p. proc.). Jednocześnie względnie rzadziej z mechanizmu separacji korzystały mężatki między 25 a 45 rokiem życia. W 2013 r. w porównaniu z 2004 r. największy relatywny spadek separacji miał miejsce wśród kobiet w wieku 30–34 lata (o 10,5 p. proc.) oraz 40–44 lata (o 8,0 p. proc.). Z kolei na terenach wiejskich separacje były formułą ustalania relacji małżeńskich wykorzystywaną głównie przez kobiety w wieku 25–49 lat. W porównywanych latach częstotliwość jej zastosowania, podobnie jak w miastach, relatywnie najbardziej wzrosła wśród zamężnych kobiet w wieku 60 lat i więcej (o 6,0 p. proc.), a największy względny spadek separacji miał miejsce wśród kobiet w wieku 30–34 lata (o 10,8 p. proc.). Mediana wieku kobiet, wśród których orzeczono separację, w miastach w 2013 r. wynosiła 50 lat (o 10 lat więcej niż w 2004 r.), natomiast na terenach wiejskich 42 lata (o 4 lata więcej niż w 2004 r.)

Separacje orzeczone według poziomu wykształcenia kobiet

Wśród mężatek, względem których orzeczono separację w 2013 r. najwięcej było z wykształceniem średnim (33,1%), zasadniczym zawodowym (28,6%) oraz wyższym (19,5%), natomiast w 2004 r.

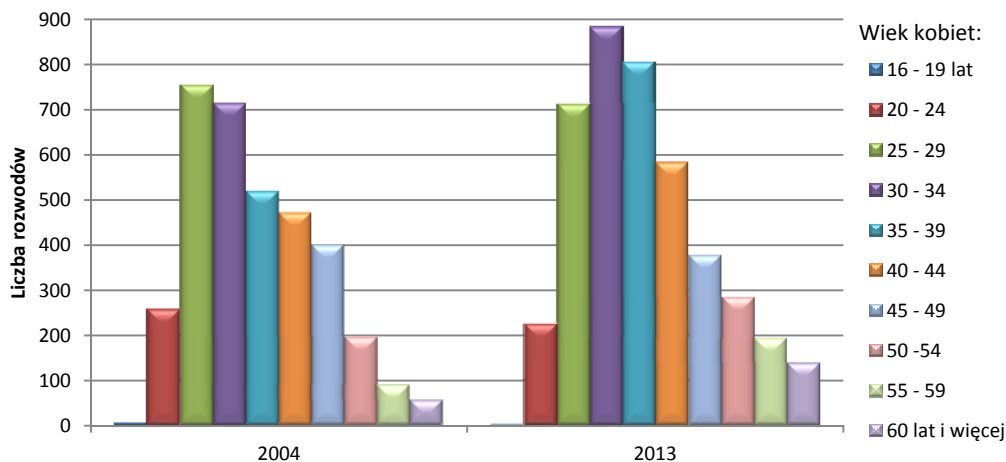

najwięcej z wykształceniem zasadniczym zawodowym (36,4%), średnim (29,9%) oraz podstawowym (22,9%).

W 2013 r. w województwie kujawsko-pomorskim orzeczono 4201 **rozwodów**. W stosunku do 2004 r. nastąpił wzrost liczby orzeczonych rozwodów o 21,3%, przy czym w miastach o 6,8%, ale na terenach wiejskich o 89,1%. Na terenach wiejskich, podobnie jak w miastach, w analizowanym okresie współczynnik rozwodów wzrastał, podczas gdy współczynnik małżeństw malał. Na terenach wiejskich tempo wzrostu współczynnika rozwodów było większe niż w miastach. Wskazuje to, że niezależnie od miejsca zamieszkania następuje upowszechnienie się społecznego przyzwolenia na rozwiązywanie małżeństw w drodze postępowania sądowego. Potwierdzają to statystyki podające, że najczęstszą przyczyną orzekania rozwodów była niezgodność charakterów małżonków. Zarówno w 2013 r., jak i w 2004 r. ponad 70% rozwodów orzekano z powództwa żony, przy czym 10 lat temu 8 razy częściej orzekano o winie męża. W 2013 r. mężowie byli winni rozpadowi małżeństwa 5 razy częściej.

Analiza orzeczonych rozwodów pod względem **wieku** kobiet wskazuje, że w tym względzie nie dokonały się zasadnicze zmiany. Nadal niemal 60% rozwodów dotyczyło kobiet w wieku 25–39 lat. Przy czym warto zwrócić uwagę, że w konsekwencji coraz później podejmowanych decyzji o zawarciu małżeństwa najwięcej rozwodów w 2013 r. było wśród zamężnych kobiet w wieku 30–34 lata (21,0% wszystkich rozwodów), podczas gdy w 2004 r. w wieku 25–29 lat (21,8%). Mediana wieku mężatek względem, których orzeczono rozwód wynosiła w 2013 r. 37 lat, czyli o 2 lata więcej niż w 2004 r.

Rozwody orzeczone według grup wieku kobiet

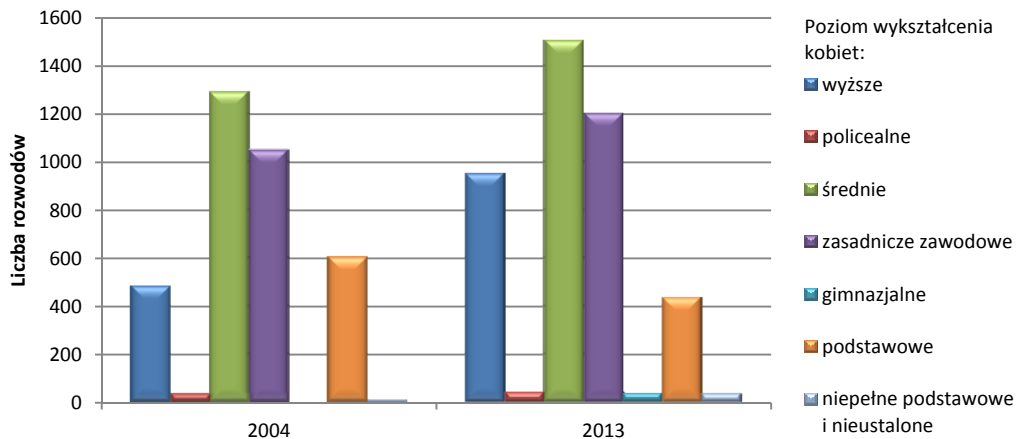

W 2013 r. w stosunku do 2004 r. w miastach największy spadek liczby orzeczonych rozwodów zanotowano wśród najmłodszych kobiet tzn. w grupie kobiet w wieku 16–19 lat (o 66,7% mniej). Natomiast największy wzrost wystąpił w grupach kobiet powyżej 50 roku życia tzn. w grupach w wieku 55–59 lat (o 87,7%) oraz w wieku 60 lat i więcej (o 125,0%). Ciekawostką jest, że w tym samym czasie, na terenach wiejskich, zanotowano wzrost liczby orzeczonych rozwodów we wszystkich grupach wiekowych mężatek po 20 roku życia, z tego największy w grupach: 50–54 lata (o 227,3%), 55–59 lat (o 355,6%) oraz 60 lat i więcej (o 275,0%). W analizowanym okresie wiek środkowy kobiet, wobec których orzeczono rozwody wzrósł w miastach o 2 lata (z 35 lat do 37 lat) i o 1 rok na terenach wiejskich (z 35 lat do 36 lat).

Biorąc pod uwagę orzeczenia rozwodów pod względem poziomu wykształcenia kobiet należy zauważyć, że zarówno w 2013 r. jak i 10 lat wcześniej, w województwie kujawsko-pomorskim najwięcej rozwodów orzekano wśród kobiet z wykształceniem średnim (35,8% wszystkich rozwodów w 2013 r. i 37,3% w 2004 r.) oraz zasadniczym zawodowym (28,6% w 2013 r. i 30,2% w 2004 r.). W 2013 r. w stosunku do 2004 r. nastąpił wzrost liczby orzeczonych rozwodów wśród kobiet z wykształceniem średnim o 16,7% a z zasadniczym zawodowym o 14,6%.

Rozwody orzeczone według poziomu wykształcenia kobiet

Przeprowadzona analiza wskazuje, że w województwie kujawsko-pomorskim, w ostatniej dekadzie, udział kobiet w omawianych zjawiskach (małżeństwa, separacje i rozwody) w miastach i na terenach wiejskich stał się podobny. Przekształcenia struktury rodziny, prowadzące do przejścia od rodziny tradycyjnej do różnych form życia rodzinnego, dokonują się w zasadzie bez widocznych zmian w strukturze wieku i wykształcenia kobiet.

Tabl. 1. **Małżeństwa, separacje, rozwody według cech społeczno-demograficznych kobiet w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2004 i 2013**

Wyszczególnienie a-2004 b-2013	Małżeństwa			Separacje			Rozwody			
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś	
Ogółem	a	10357	6174	4183	462	366	96	3463	2851	612
	b	9814	5653	4161	154	104	50	4201	3044	1157

WEDŁUG GRUP WIEKU KOBIEC

19 lat i mniej	a	780	323	457	–	–	–	6	6	0
	b	289	112	177	1	–	1	2	2	0
20 – 24	a	4861	2645	2216	14	9	5	257	205	52
	b	2999	1409	1590	4	3	1	225	144	81
25 – 29	a	3172	2114	1058	62	45	17	754	620	134
	b	3762	2287	1475	13	6	7	712	479	233
30 – 34	a	699	462	237	88	70	18	714	586	128
	b	1339	861	478	13	9	4	883	656	227
35 – 39	a	223	150	73	80	64	16	519	419	100
	b	572	376	196	24	14	10	805	578	227
40 – 44	a	133	99	34	82	68	14	471	382	89
	b	246	157	89	19	11	8	582	428	154
45 – 49	a	131	110	21	56	40	16	400	330	70
	b	173	126	47	20	10	10	377	285	92
50 – 54	a	150	110	40	49	45	4	196	174	22
	b	171	117	54	21	18	3	284	212	72

Tabl. 1. Małżeństwa, separacje, rozwody według cech społeczno-demograficznych kobiet w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2004 i 2013 (dok.)

Wyszczególnienie a-2004 b-2013	Małżeństwa			Separacje			Rozwody		
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś

WEDŁUG GRUP WIEKU KOBIET (dok.)

55 – 59	a	78	63	15	20	14	6	90	81	9
	b	112	88	24	20	17	3	193	152	41
60 lat i więcej	a	130	98	32	11	11	–	56	48	8
	b	151	120	31	19	16	3	138	108	30

WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA KOBIET

Wyższe	a	2675	1987	688	40	.	.	483	.	.
	b	4184	2733	1451	30	.	.	952	.	.
Policealne	a	110	56	54	6	.	.	33	.	.
	b	108	64	44	1	.	.	41	.	.
Średnie	a	4343	2581	1762	138	.	.	1291	.	.
	b	3634	1946	1688	51	.	.	1506	.	.
Zasadnicze zawodowe	a	2187	1003	1184	168	.	.	1047	.	.
	b	1209	595	614	44	.	.	1200	.	.
Gimnazjalne	a	54	15	39	-	.	.	-	.	.
	b	265	104	161	1	.	.	36	.	.
Podstawowe	a	864	440	424	106	.	.	602	.	.
	b	387	196	191	25	.	.	435	.	.
Niepełne podstawowe	a	7	5	2	3	.	.	1	.	.
	b	1	1	–	–	.	.	2	.	.
Nieustalony	a	117	87	30	1	.	.	6	.	.
	b	26	14	12	2	.	.	29	.	.

Autor opracowania: Magdalena Piotrowska – Referat Analiz i Badań Regionalnych
pod kierunkiem dr Wiesławy Gierańczyk; tel. 56 6117128

Redakcja merytoryczna, techniczna, skład i grafika komputerowa: Magdalena Miśko, Małgorzata Górka, Rafał Lis,
Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych – pod kierunkiem Małgorzaty Rybak

Informatorium: e-mail: InformatoriumUSBGD@stat.gov.pl, tel. 52 3669400